

ТДАТУ

**Таврійський державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного**

**НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА**

ЖІНКИ НА ВІЙНІ: УКРАЇНСЬКІ БЕРЕГИНИ, УКРАЇНСЬКІ ГЕРОЇНІ

**тематична бесіда
з мультимедійним супроводом**

**Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного**

Наукова бібліотека

**ЖІНКИ НА ВІЙНІ:
УКРАЇНСЬКІ БЕРЕГІНИ,
УКРАЇНСЬКІ ГЕРОЇНІ
(до дня української жінки – 25 лютого)**

тематична бесіда з мультимедійним супроводом

Запоріжжя – 2026

УДК 316.346.2 (477)

Укладачі: О. М. Білоцька, Н. Г. Ломейко

Жінки на війні: українські берегині, українські героїні : тематична бесіда з мультимедійним супроводом / наукова бібліотека ТДАТУ; уклад.: О. М. Білоцька, Н. Г. Ломейко; відп. за вип. Н. Г. Ломейко. – Запоріжжя, 2026. – 43 с.

*«Жінка творить історію, хоча історія
запам'ятовує лише імена чоловіків»
Генріх Гейне*

ВСТУП

Страшнішого слова, ніж війна, важко й уявити. Всього п'ять літер несуть нереальні страждання, біль та жах. Життя перетворюється у суцільне пекло, з якого, здавалося б, неможливо вибратися. Жіноча доля під час війни... Адже, подвиги, які здійснюють жінки у такий жахливий період є неоціненними. Напевно всього паперу світу не вистачить аби їх описати. До того ж, на жаль, вони тільки накопляються. Здавалося, що вже страшні сторінки минулого позаду, але як виявилось попереду чекало велике лихо.

24 лютого 2022 року запам'ятає кожен українець назавжди, прокинувшись під звуки сирени та ракетних ударів – Росія розпочала повномасштабне вторгнення до України, зруйнувавши мирне життя.

Ми звикли вважати, що війна суто чоловіча справа, адже жінок було завжди важко уявити з автоматом в руках чи гранатою, але війна внесла свої корективи, і вони за власним бажанням вирушили на захист своєї Батьківщини.

Жінка на війні...тривалий час жінки не мали права офіційно обіймати бойові посади. Тобто, виконувати роботу снайперів, гранатометниць, кулеметниць, а офіційно вважилися кухарями, банщицями, у найкращому разі санітарками. Проте Збройні сили були змушені переглянути уставні норми..

Героїні минулих часів: історичний літопис

Вшановуючи жінок, які виборюють нині українську незалежність, згадаймо героїнь минулого... Вивчаючи тему історичних подвигів жінок у війнах, наведемо приклади з більш ранньої історії часів участі жінок у визвольних змагання і часів Другої Світової війни.

Легіон Українських Січових Стрільців

Жінка на фронті, навіть як медикиня, була рідкістю. Першими українками, які взяли зброю до рук, і попри суспільне несхвалення, стали на захист своєї землі, були галичанки, які воювали у лавах Січових Стрільців із 1914 року.

Воювати у той час жінкам офіційно не можна було, вони були добровольцями, які були змушені видавати себе за чоловіків або за документами були лише медсестрами, хоча й серед них не бракувало старшин і воячок, які виконували завдання на рівні з чоловіками. Більшість жінок, які вирушали на фронт, мали вищу освіту, походили з благородних родин, і їм доводилося знаходити спільну мову з чоловіками в армії. Вони мали багатофункціональні ролі, але юридично всіх оформлювали на традиційно жіночих посадах – здебільшого в ролі сестер милосердя.

У 1918 році УСС навіть офіційно заборонили жінкам брати в руки зброю та демобілізували своїх вже заслужених офіцерок.

Олена Степанів (1892-1963) – перша в українській історії жінка-офіцер та видатна хорунжа Українських Січових Стрільців, офіційно зарахована на військову службу в званні офіцера; четарка - молодший офіцерський чин Української Галицької Армії.

Олена народилася у 1892 році на Львівщині в родині священника, вчилася у Львівському університеті, багато читала і грала на фортепіано.

Під час Першої світової, Олена створила при формації УСС першу жіночу чоту (відділення) з 33 жінок. На війну їх не взяли, тому на фронт дівчина вирушила сама. Олена пройшла найтяжчі бої австрійсько-російського фронту. Ця жінка громила не тільки ворогів, а й усі стереотипи про «слабку стать». Про Олену Степанів склали пісні, а вороги боялися й охороняли її з особливою пильністю. Пізніше, у 1926 році викладала географію і історію в жіночій школі.

Окупувавши Львів у 1949 році, совети відправили Олену з сином до різних таборів. 10 років вона провела в мордовських таборах, де Степанів змушувала товаришок робити руханку, щоб підтримувати дух та бадьорість.

У 1956 році син Ярослав, звільнений раніше, забрав маму з табору до Львова, де вони жили у маленькій зйомній квартирі (її квартиру забрала влада).

Олена пішла з життя у 1963 через хворобу. Вона стала прикладом сили духу, стійкості і любові до України.

Ганна Дмитерко – українська педагогиня, громадська діячка, військовичка, десятниця УСС, згодом Українській галицькій армії (УГА).

Софія Галечко – хорунжа Українських Січових Стрільців. Це історія жінки, котра випередила свій час.

У вир Першої світової війни, як і Софія Галечко, кинулися сотні українок, котрі записалися до військових формувань. Цей «вихід у світ» і боротьба у полі бою нарівні з чоловіками приніс жінкам-воїнам УСС справжню славу.

Ольга Підвисоцька – українська патріотка У листопаді 1918 вступила до УГА, служила у штабі 2-го куреня 5-ї Самбірської бригади, мала військове звання хорунжого. Відзначилася 15 травня 1919 у бою з поляками поблизу с. Гошани (Львівської обл.), коли після поранення командира сотні взяла на себе командування нею.

Про участь жінок в Легіоні Українських січових стрільців та Українській галицькій армії трохи відомо, а про воячок армії УНР взагалі мало інформації. А там також були офіцерки, розвідниці. Крім того, багато жінок були у владі УНР.

Жіночі постаті у війську Української Народної Республіки (УНР)

Загальної статистики про жінок в армії Української Народної Республіки немає. Єдиною жінкою-офіцеркою там була Христина Сушко.

Христина Скачківська-Сушко (09.09.1894 р.- 07.02.1967 р.)

Христина народилася в часи Російської імперії, у дворянській родині. Пройшла повний курс навчання на медичному факультеті Лозанського університету у Швейцарії, знала кілька іноземних мов, що їй в подальшому

допомогло робити дуже важливі справи для України. Заради боротьби за незалежність України, вона залишила медичну кар'єру в Швейцарії

Її чоловік Роман Сушко – один із командирів січових стрільців. Вона стала на службу УНР військовою лікаркою 6-ї січової дивізії армії УНР влітку 1919 року, в апогей визвольних змагань. Отримала кілька поранень у боях, проте продовжувала рятувати солдатів на полі бою. Потім був полон у більшовиків. Героїчно проявила себе під час боїв на Житомирщині у 1920 році.

Аристократка, пов'язана з російським дворянством, що стала борчиною за українську незалежність, дух якої не зламали ані більшовицький полон, ані поранення. Померла у Женеві, 1967 року, ставши для багатьох прийдешніх поколінь прикладом боротьби за Незалежність.

Симон Петлюра називав її «найкращою дочкою України». У Житомирі встановлено пам'ятник на її честь.

Серед воячок УНР багато було представниць з Криму та всіх регіонів України. І це ще раз підкреслює соборність України, що всі разом боролися за свою незалежність. Часто навіть неетнічні українці приймали українську ідентичність і ставали за волею вибору українками. Серед них:

Тереза Алмазова (Кохель) 1896-1926 рр. – медсестра, громадська діячка, медсестра Українського чорноморського полку та Окремого кінно-гірського гарматного дивізіону Армії УНР. Дружина генерал-хорунжого Армії УНР. Тереза пройшла мужньо через усі фронтові випробування. Останній бій у лавах Армії УНР дивізіон Алмазова провів під Ожигівцями, що біля Волочиська, 21 листопада 1920 року.

Катерини Забілло, наймолодшої українки-сержанта. Народилася і зростала дівчина на території сучасної Білорусі.

Катерини Забілло – активна українська громадянка та відома патріотка. Вона пішла до війська під виглядом юнака Костя в 15 років, а згодом стала дружиною розвідника УНР Миколи Забілло. Деякі жінки воювали не в регулярних частинах української армії, а в повстанських загонах.

Під час Української революції протягом 1917-1918 років – в українській армії, бунчужна полку кінноти Армії УНР.

Харитина Пекарчук – кримчанка, етнічна полька, яка виросла в Сімферополі і в 15 років прийняла українську ідентичність. З чоловіком, старшиною УНР Іваном Пекарчуком, була у всіх боях. військовичкою, хорунжою Армії УНР

Харитина Пекарчук є однією з п'яти відомих історикам жінок-учасниць легендарного Першого зимового походу – однієї з найуспішніших спецоперацій армії УНР. Вона повністю його пройшла і стала першою жінкою, яка отримала українську державну бойову нагороду в ХХ столітті – «Залізний Хрест за зимовий похід і бої» та Хрест Симона Петлюри.

Одна з історій описана в романі Василя Шкляра «Маруся» – про 17-річну **Олександру Соколовську**, яка очолила повстанців після того, як її братів вбили більшовики.

Коли впала Українська Народна Республіка, всі хто вижили, опинилися в еміграції. Більшість з них здобули за кордоном вищу освіту, дехто навіть отримав науковий ступінь. Вони продовжували працювати для України, підтримували зв'язки із земляками, вели активне

громадське життя в діаспорі, опікувалися ветеранськими організаціями українських армій, брали участь у жіночих організаціях.

Дівчата під Крутами (1918)

Героїзм та жертвність молоді під Крутами, серед яких були й неповнолітні, вражає і через сотню років. Радянська влада намагалася всіляко знищити інформацію про це і закарбувати бій у пам'яті людей як трагічну і беззмистовну подію. Попри це – збереглися спогади учасників бою, які задають історикам вектор пошуку нових і нових даних про події 1918 року.

Історики розповідають про роль жінок в історії Крут. На той час жінка на фронті, навіть як медикиня, була рідкістю. У 1918 році УСС навіть офіційно заборонили жінкам брати в руки зброю та демобілізували своїх вже заслужених офіцерок.

В спогадах про героїв Крут згадуються прізвища Харитина Кононенко, Олени Мельничук, Клавдії Дубів. Дівчата мали мінімальні медичні навички, тож були корисними на фронті.

Харитина Кононенко (1900-1943 рр.)

Народилася у 1900 на Полтавщині у родині громадського і політичного діяча. Харитина - громадська діячка, активістка українського жіночого руху, письменниця, перекладачка, науковиця, просвітянка, журналістка, поліглотка (володіла французькою, німецькою, чеською, англійською мовами).

Закінчила Українську господарську академію, згодом Карлів університет у Празі, де отримала ступінь докторки

філософії. Її доля дещо перегукується із шляхом ще однієї видатної українки – Олени Теліги. Обидві сильні, обидві навчалися в Чехословаччині в одній академії, обидві жили в ритмі з Україною, жертовно, і померли за неї.

6 липня 1943 року Харитину Кононенко за співпрацю з УПА арештувало гестапо. 15 жовтня 1943-го її розстріляли, а тіло спалили.

Їм'я Харитина означає «благодать», «милосердя». На її честь названо одну з центральних вулиць Рівного і встановлено меморіальну дошку.

Олена Мельничук народилася у 1899 році у Миргороді на Полтавщині. У дитинстві з батьками переїхала на Київщину, закінчила церковно-приходську школу, а потім і залізничну школу у Фастові. Також навчалася у Земській фельдшерській школі. У 1917 році дівчина вже сама вчителювала у двокласній школі в селі Острів на Київщині.

Після бою під Крутами багато навчалася у Подєбрадської Української Господарської Академії у тодішній Чехословаччині. продовжила шлях медика. Була «студенткою Карлового університету у Празі і стала фахівцем із внутрішніх хвороб».

Клавдія Дубів (у різних джерелах Дубова) народилася у 1898 році в на Черкащині. Закінчила Звенигородську жіночу гімназію. Далі навчалась в Києві. Певний час працювала канцеляристкою у Міністерстві освіти УНР.

Відносила себе до інтелігенції. З Армією УНР пройшла увесь її бойовий шлях. Була у бою під Крутами в січні 1918 року, служила розвідницею Повстансько-партизанського штабу на чолі із Юрком Тютюнником

влітку 1921 року. За участь у Першому зимовому поході 1919-1920 років через три десятиліття була відзначена Залізним хрестом Армії УНР.

За Україну, за її волю... **Легендарні героїні ОУН і УПА**

Участь українок в ОУН і УПА стала одним із феноменів національно-визвольної боротьби. Здебільшого вони не воювали, а організовували діяльність армії, координували зв'язок та лікували хворих.

Жінки в лавах ОУН та УПА виконували різні функції: були лікарками, медсестрами та санітаркам, піклувались про здоров'я повстанців. Як друкарки, пропагандистки та зв'язкові розповсюджували та передавали необхідну інформацію. Жінки були залучені й до військових обов'язків у розвідці та відділах УПА.

Найбільш відомі:

- **Катерина Зарицька** зв'язкова головного командира УПА Романа Шухевича. У 1948-му СРСР дав їй 25 років таборів.

- **Галина Кузьменко** Псевдо: «НАДЯ» воячка УПА, кулеметниця. За зв'язок із українським підпіллям Галина Кузьменко зазнала катувань чекістів, провела 10 років у радянському концтаборі у Воркуті.

- **Ірина Козак-Савицька** зв'язкова та закордонний кур'єр Романа Шухевича, член Українського Червоного Хреста, ОУН та УПА.

- **Леся Паєвська** Псевдо: «ОРИСЯ» учасниця «Пласту»; зв'язкова. У Лук'янівській тюрмі була страчена. Леся Паєвська стала однією з останніх українських

підпільниць, яких розстріляв радянський комуністичний режим у 1952 році.

• **Дарія Гусяк** – легендарна зв'язкова Головнокомандувача Української повстанської армії, генерала-хорунжого Романа Шухевича, активістка Організації українських націоналістів, пізніше - кавалер ордена княгині Ольги III ступеня. Засуджена на 25 років «зрада Батьківщини»). Померла у 2022 р. в 98 років, похована на Личаківському цвинтарі у Львові.

Звитяга і жертвність: українки на фронтах німецько- радянської війни (1941-1945)

22 червня 1941 року Київ зазнав нищівних ударів німецької авіації – Друга світова війна прийшла в Україну. Таким чином продовжилося багаторічне шматування країни: з одного боку радянські підкорювачі, з другого – Третій рейх, а посередині українські націоналісти із своїми мріями про незалежність. І всі бачили ворога один в одному, але хотіли для себе лише одного – Україну. За неї й всі і воювали.

Українки під час Другої світової війни масово воювали на фронтах у складі Червоної армії, служили в партизанських загонах, підпіллі та медичних службах. Жінки-українки були снайперами, льотчицями, зв'язковими, медсестрами, а також брали активну участь у партизанських загонах, антифашистському підпіллі. Згідно з офіційними даними, на захист рідної землі у боротьбу із ворогом стали 127 тисяч жінок з України.

Варто підкреслити, що 27 жінкам, які народилися в Україні, присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Серед жінок-Героїв найбільше було льотчиць – 83 жінки-льотчиці. Із них – 25 льотчиць, які служили жіночому авіаційному полку, у так званих «Нічних відьмах», 8 з яких були українками.

Українки проявили неабиякий героїзм у Другій світовій війні (1941-1945), воюючи у лавах Червоної армії та Української повстанської армії (УПА), рятуючи поранених та працюючи в підпіллі. Серед них льотчиці, медсестри та зв'язкові.

Легендарні імена

Людмила Павличенко – снайпер, майор.

Ім'я цієї жінки-військової стало відомо широкому загалу у 2015 році дякуючи фільму «Незламна». Звичайно, і до цього моменту про неї писали статті і нариси, але той факт, що Людмила родом з України, ретельно приховувався, адже всі були «радянськими». Павличенко в юності захоплювалася стрільбою з вогнепальної зброї, і коли почалася Друга світова війна, не вагаючись пішла на фронт. Дослужилася до звання майора, і досі її вважають найуспішнішою жінкою-снайпером в історії.

Людмила Павличенко народилася 12 липня 1916, Біла Церква на Київщині. Потім – школа, історичний факультет Київського університету. Студенткою займалася планерним і стрілецьким видами спорту. Успішно захистила дисертацію про Богдана Хмельницького.

Німецько-радянська війна застала Людмилу в Одесі на дипломній практиці. З перших же днів війни Людмила Павличенко доброволицею йде на фронт. Воювала у стрілецькій Чапаєвській дивізії. Брала участь у боях у

Молдові, в обороні Одеси та Севастополя. До липня 1942 року на рахунку Павличенко було вже 309 німецьких солдатів та офіцерів - для жінки її результати були просто фантастичними.

У червні 1942 року Людмила отримала серйозне поранення, після чого її евакуювали, а потім разом з делегацією відправили в США.

У своїй автобіографічній книзі «Героїчна правда» Людмила Павличенко писала: *«Ненависть багато чому вчить. Вона навчила мене вбивати ворогів. Я снайпер. Під Одесою та Севастополем я знищила зі снайперської гвинтівки 309 фашистів...»*

Валентина Гризодубова – льотчиця, полковник

Валентина Гризодубова – легендарна українка, льотчиця-рекордсменка, перша жінка, яка здійснила безпосадковий переліт на Далекий Схід тривалістю понад добу. У роки війни командувала бомбардувальним авіаполком, у якому служили тільки чоловіки.

Валентина Гризодубова народилася у 1909, в Харкові в родині інженера, авіаконструктора-самоучки. Далі був Харківський технологічний інститут, Харківський аероклуб, Тульська льотно-спортивна школа, Пензенська школа льотчиків-інструкторів. Займалася планерним спортом, працювала льотчиком-інструктором в Тульській авіаційній школі.

Валентина Гризодубова - учасниця німецько-радянської війни, перша жінка, відзначена званням Героя Радянського Союзу, Героя Соціалістичної Праці.

Відома не лише як військова, а й рекордсменка. Була учасницею рекордного перельоту з Москви на Далекий Схід у 1938 році у складі екіпажу літака АНТ-37 разом із Поліною Осипенко та Мариною Расковою за 26 годин

подолала відстань від Москви до Далекого Сходу у майже 6,5 тис. км, що на той час було світовим рекордом.,

Харків'янка Валентина Гризодубова у 1937 році на літаках УТ-1, УТ-2 та АИР-12 встановила п'ять світових авіаційних рекордів.

У роки Другої світової війни Валентина Степанівна командувала жіночим бомбардувальним полком далекої дії, виконала 204 бойові вильоти (з них 132 – вночі), отримала звання полковника, була нагороджена орденами й медалями. Але мрія про генеральські погони так і залишилася мрією.

Полк завдавав удари по ворожих об'єктах, доставляв вантажі для українських партизанів, його льотчиці переправили в тил понад чотири тисячі поранених і дітей. У повоєнні роки Валентина Гризодубова очолила створення науково-дослідного і випробного центру з розробок новітніх електронних систем для літаків.

У 1972 році в Харкові у квартирі Гризодубових було відкрито музей історії авіації.

Акцентуємо увагу на героїнях – наших землячок з Запорізької області: три з них були льотчицями.

Героїні Запорізького краю

• **Білик Віра** (нар. 12 червня 1921 – 25 серпня 1944) —льотчиця, Герой Радянського Союзу (1945, посмертно). В роки німецько-радянської війни штурман авіаційної ланки 46-го гвардійського нічного бомбардувального авіаційного полку гвардії лейтенант. Народилася у Якимівському район Запорізької області в багатодітній робітничій родині.

З початком німецько-радянської війни добровільно йде на фронт. На початку жовтня 1941 року зарахована стрільцем-бомбардиром до 588-го нічного бомбардувального авіаційного полку. У діючій армії – з травня 1942 року. До серпня 1944 року здійснила **813** нічних вильотів. Загинула 25 серпня 1944 року, виконуючи бойове завдання північно-західніше міста Замбрув (Польща). Герою Радянського Союзу (посмертно). Йй було 23 роки.

• **Доліна Марія** (нар. 18 грудня 1922 Михайлівка Запорізька обл. – 3 березня 2010) – радянська льотчиця, Герой Радянського Союзу (1945), в роки німецько-радянської війни заступник командира ескадрильї 125-го гвардійського бомбардувального авіаційного полку. 72 вильоти.

• **Руднєва Євгенія** (24 грудня 1920 Бердянськ – 9 квітня 1944) – радянська льотчиця, Герой Радянського Союзу (1944). В роки німецько-радянської війни штурман 46-го гвардійського нічного бомбардувального авіаційного полк. **645** бойових вильотів.

• **Кравець Людмила** (нар. 7 лютого 1923 Кушугум Запорізька обл. – 23 травня 2015) – українська військова лікарка, Герой Радянського Союзу (1945). Закінчила Запорізьку дворічну медичну школу. Під час вуличних боїв у Берліні отримала п'яте поранення. Перемогу зустріла в медсанбаті. У 1946 році за станом здоров'я звільнена в запас. Тривалий час мешкала в Запоріжжі.

Сила жінок. На передньому краю боротьби за незалежність (російсько-українська війна 2014 – ..)

«У війни - жіноче обличчя»

Оксана Забужко

Українська жінка сьогодні – це про те, як, перемагаючи біль і страх, шукати сенси там, де їх інколи неможливо знайти, підніматися і йти далі. Для того щоб жіноче обличчя війни одного дня стало жіночим обличчям перемоги.

Тема «українська жінка на війні» дуже багатозарова й символічна. Це не лише образ матері, дружини чи сестри, яка чекає й підтримує, а й жінки, яка сама стає на захист країни, працює волонтеркою, рятує життя як медик.

Жінки на війні:

- Захисниця – військова, яка служить у ЗСУ, керує підрозділом або виконує бойові завдання.
- Мати й берегиня – та, що оберігає дітей, створює відчуття дому навіть у найважчих умовах.
- Волонтерка – організовує допомогу армії, переселенцям, пораненим.
- Медикиня – рятує життя на передовій чи в шпиталі.

Станом на початок 2025 року в Збройних Силах України служить понад 65-70 тисяч жінок, що є одним із найвищих показників у світі, з яких близько 5-10% (понад 5000 осіб) безпосередньо виконують бойові завдання на передовій.

З 2014 року, кількість військовослужбовиць збільшилася у два з половиною рази: з 16,5 тисяч до майже

70-тисяч жінок, (на початок 2025 року в ЗСУ), що робить українську армію однією з найбільш гендерно збалансованих у світі. Жінки служать як на бойових посадах, так і в тилу тисяч.

Українки служать снайперками, аеророзвідницями, бойовими медиками та командирами, руйнуючи гендерні стереотипи. Законодавство дозволяє жінкам служити, але мобілізація залишається добровільною, крім обов'язкового обліку для медиків.

Повномасштабне російське вторгнення зачепило кожна українську сім'ю і кожна жінку зокрема. Одні були змушені евакуюватися й починати свою волонтерську діяльність майже з нуля, Інші, попри обстріли, вирішили залишатися, щоб далі рятувати життя людей.

Жінка на війні – це не просто особистість, яка воює на полі бою, це символ жіночої сили та волі, який відображає всю красу та могутність жіночої сутності. Вона стала прикладом для тисяч жінок по всьому світу, надихаючи їх на подолання складнощів та досягнення своїх мрій.

За останні роки значно збільшилася кількість жінок-командирів, жінок-офіцерів та старших жінок-офіцерів, дівчат-курсантів. При цьому є жінки, які займають найвищі посади Міноборони України – командування Медичних сил Збройних сил України очолювала перша жінка бригадний генерал **Тетяна Остащенко**.

Жінки стали суперсилою. Під час же повномасштабного вторгнення, кожен борець чи бійчиня має вміння розбирати автомат, накладати турнікет і так само підняти в небо Mavic, отримати інформацію про ситуацію навколо, скоригувати вогонь, передати ціль тощо. Проте

найголовнішим завданням, – зберегти життя. Жінки служать, жінки захищають, жінки, на жаль, гинуть...

Галерея відважних, сильних і красивих героїнь війни і берегинь нашої України

Жінки – Герої України

З початку широкомасштабної війни стали Героями України

• **Інна ДЕРУСОВА** – українська військовослужбовиця, сержант медичної служби ЗСУ 58-ї ОМБ ім. Івана Виговського, учасниця російсько-української війни. Герой України (посмертно).

Вона стала першою жінкою, яка отримала звання Героя України посмертно. Військові, яких рятувала бойовий медик Інна Дерусова, вважали її янголом-охоронцем.

Народилася Інна Дерусова у Кривому Розі. Тут закінчила школу та медичне училище. У Збройні сили прийшла 2015 року. Служила старшим бойовим медиком 58-ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана Івана Виговського. Разом зі побратимами виконувала завдання у зоні АТО – Золотому, Горіховому, Верхньоторецькому, Авдіївці, Кримському, Торецькому та Пісках.

Окрім допомоги пораненим, Інна працювала також із цивільними медиками, котрі приходили на службу до війська. За словами побратимів, вона вже за два тижні робила з них справжніх бійців, готових до виконання завдань на передовій.

• **Ірина ЦИБУХ** – українська громадська діячка, журналістка, парамедикиня медичного батальйону «Госпітальєри». Герой України (посмертно)

До великої війни Ірина Цибух реформувала «Суспільне» і знімала документальне кіно про дітей Донеччини й Луганщини – прем'єра в Сєвєродонецьку була запланована на 25 лютого 2022 року.

Повномасштабне вторгнення застало Ірину Цибух на сході України: 22 та 23 лютого 2022 року в Покровську та Краматорську вона презентувала свій документальний фільм про дітей із віддалених сіл Донеччини й Луганщини, яким бракує інклюзії. 24 лютого презентація мала відбутися в Сіверськодоонецьку, а наступного дня – в Києві. Але домівки героїв фільму Ірини Цибух опинились у російській окупації, а вона повернулася до лав добровольчого батальйону «Госпітальєри», де відбула кілька ротаций на передовій ще з 2014-го. У складі батальйону Ірина забезпечувала евакуацію поранених бійців із найгарячіших місць і надавала домедичну допомогу.

У листопаді 2023 року Ірина отримала відзнаку від Президента України орден «За заслуги» III ступеня, у березні 2024 року стала лауреаткою премії «Українська Правда 100. Сила жінок».

Ірина Цибух загинула 29 травня 2024 року, під час ротатії на Харківському напрямку.

Вона поставила власне життя і мрії на паузу, адже вважала, що спочатку потрібно захистити Україну, а вже потім думати про себе.

• **Ольга СІМОНОВА** з позивним «Сімба». Герой України

Ольга Сімонова – старший сержант командир бойової машини піхоти у 24-тій механізованій бригаді імені Короля

Данила. Воювала за Україну, загинула на Херсонщині 13 вересня 2022 року.

Ольга родом із Челябінська, на момент загибелі їй було 34 роки. 2014 року жінка зреклася російського громадянства, що було її принциповою позицією, та переїхала до Києва.

Спочатку була парамедичкою в добровольчому підрозділі, а 2017-го Оля стала першою контрактницею-іноземкою у Збройних силах, яка отримала українське громадянство під час служби в армії.

«Сімба» дослужилася до звання сержантки. Від лютого боронила найгарячіші точки Луганщини, потім її підрозділ перекинули на південь. Та навіть у найпекельніші дні боїв вона переймалася не так за себе, як за тварин, яких любила понад усе. Рятувала їх, вивозячи з Донбасу, та шукала їм новий дім.

А ще Ольга Сімонова дуже добре вивчила українську мову. Вона – приклад того, як справжньою українкою не народжуються, а стають.

Президент України Володимир Зеленський присвоїв у 2023 році звання Героя України росіянці Ользі Сімоновій, яка воювала у ЗСУ.

Указ Президента «За особисту мужність і героїзм», виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, самовіддане служіння Українському народові постановляю: присвоїти звання **Герой України** з удостоєнням ордена «Золота Зірка» Сімоновій Ользі Сергіївні – старшому сержанту (посмертно).

Жіноча Суперсила фронту і тилу

Марія БЕРЛІНСЬКА. Аеророзвідка

Марія Берлінська – аеророзвідниця, експертка з воєнних технологій, ініціаторка проєкту «Невидимий батальйон» про права жінок в українській армії. Вона не просто спостерігала за змінами в ЗСУ, а безпосередньо долучалася до розширення присутності в них жінок.

Шлях в армії для Марії почався 2014 року з добровольчого батальйону, у якого тоді виник запит на аеророзвідку. Марія Берлінська вже десять років послідовно й системно формує в суспільстві спроможність давати відсіч ворогу.

Співзаснована нею спільнота **Victory Drones** стала одним із ключових комунікаційних середовищ для виробників та інженерів. Саме ця спільнота створила для найкращих інженерів та військових України потужний механізм мотивації, рекрутингу, навчання, знайомства та повної реалізації своїх спроможностей.

Юлія ПАЄВСЬКА «Тайра» – людина дії

До 2014-го Юлія понад 20 років викладала айкідо й була президенткою федерації айкідо «Мутокукай-Україна». Проте з початком Революції гідності та подій на вулиці Грушевського вона вирішила стати бойовою медикинею. Як тренерка айкідо, жінка мала базові знання з медицини, а на курсах із такмеду зрозуміла, що може бути корисною в цій сфері:

Війна застала її в Маріуполі. Наступні три тижні в її спогадах злилися в один: вона надавала допомогу цивільним у 61-му мобільному шпиталі. За її словами, за насиченістю ці дні перевершили події на Майдані.

16 березня під час евакуації дітей і жінок із Маріуполя Юлія потрапила в полон. До цього вона встигла відзняти важливі матеріали, які свідчили про злочини російських військових проти цивільних українців, та передати їх ЗМІ.

17 червня 2022 року Тайру звільнили з російського полону, де вона пробула три місяці.

Зараз жінка адвокує права полонених, допомагає обміняти наших захисників і повернути додому. Юлія постійно розповідає світу про полон і війну РФ в Україні, намагаючись так сприяти постачанню зброї та засобів протиповітряної оборони для української армії. Загалом із 2016 року вдалося евакуювати близько 600 поранених військовослужбовців і добровольців та 8000 цивільних осіб.

Марія НАЗАРОВА. Тактична медицина

Марія Назарова – бойова медикня, інструкторка з тактичної медицини НАЕМТ, співавторка програми Генштабу з підготовки бойових медиків. інструкторка з тактичної медицини й бойова медикня. Нині з нуля навчає бойових медиків, щоб вони чітко розуміли всі правила надання допомоги на полі бою.

Свій шлях бойової медицині Марія почала ще під час Революції гідності, коли доєдналася до медичної служби.

До 24 лютого 2022-го Марія працювала над проектом «РеаніМетро / РеаніМісто». Це ініціатива, що передбачає навчання людей домедичної допомоги та встановлення дефібриляторів, зокрема, у метро.

24 лютого 2022-го велика війна застала її в США – в робочій поїздки. А 3-го березня вона повернулася до Києва – з 55 валізами з «такмедом», закупленим за гроші української діаспори в «воєнторгах» кількох штатів на Amazon. І відтоді в режимі «вічний двигун» разом із колегами Марія їздить до військових підрозділів і навчає такмеду.

Андріана АРЕХТА – всю себе присвятила війні

Андріана – операторка озброєння, старша сержантка спецпідрозділу ЗСУ, лідерка та засновниця руху Veteranka (Громадська організація Жіночий ветеранський рух).

Свій шлях бойової медицині Марія почала ще під час Революції гідності, коли доєдналася до медичної служби. З Майдану Андріана рушила на маршрутці на війну – штурмовичкою у складі добровольчого формування «Айдар» брати Луганський аеропорт, Айдар, Щастя... Загалом було звільнено 8 населених пунктів Луганщини.

Людина слова, людина честі, людина непорушних цінностей та величезного серця. І тільки таким серцем вона може промовляти слова, які звертаються до сердець людей. Вона справжня лідерка. Та, яка все робить і стягує, і надихає людей йти за нею і робити більше.

У 2022 року вона підірвалася на протитанковій міні під час звільнення Херсонщини. Перелам хребта, ребра, забій внутрішніх органів, руки, щелепи. Тоді час зупинився... вже не вірили, що вона виживе. Вона вижила, наново навчилася ходити. Всю себе присвятила війні. Українська Голда Меїр. Орден «За мужність».

Оксана РУБАНЯК – позивний «Ксена»

Оксана Рубаняк. Ця тендітна дівчина зі світлим поглядом робить для нашої перемоги набагато більше, ніж хтось може собі уявити. У свої 20 вона пройшла досвід, який когось може зламати, але в її випадку він лише кристалізував характер.

Оксана не раз була на волосині від загибелі, та й поранення – коли уламки від ворожого снаряду залетіли під броню й влучили в спину – було не з легких. Але вона повернулася в стрій і далі, вже на посаді командира відділення, безстрашно захищає наше майбутнє.

Вечорами в бліндажі вона конспектує лекції, але в будь-який момент готова закрити зошит і бити окупантів, які прийшли на нашу землю.

Анна ФЕДОРЧУК – бойова медикinja. 9 років на війні...

У 2015-му багато хто намагався відмовити 19-річну дівчину від рішення піти в армію, але вона була наполеглива й непохитна. «Я була готова на все: кидати навчання, їхати туди і воювати. Мені було байдуже, в яку бригаду, аби лише в зону бойових дій», – ділиться Анна.

Поштовхом до військової служби для неї стала одна з волонтерських поїздок на фронт: дівчину шокувала відсутність медичного забезпечення на передовій, і вона вирішила стати бойовим медиком.

На той час вона закінчувала навчання в Шепетівському медичному училищі за спеціальністю «сестринська справа».

Дехто з командування відкрито заявляв їй, що вона не витримає і піде з десантних військ, як робили все, щоб відбити в неї бажання служити.

Катерина ПОЛІЩУК – позивний «Пташка»

Про «Пташку» – парамедикinja з «Азовсталі» – українці вперше дізналися завдяки мелодійному співу дівчини. Там, у підвалах заводу, Катерина Поліщук не втрачала бойового духу та підтримувала побратимів українськими національними піснями.

У 2020 року закінчила Тернопільський мистецький фаховий коледж імені Соломії Крушельницької. У 2021 року Катерина пройшла в столиці курси домедичної допомоги. Згодом вирушила на Донеччину, щоб надавати пораненим бійцям допомогу. Там вона приєдналася до

медичного батальйону «Госпітальєри», де стала парамедикинею.

В перші дні повномасштабного вторгнення дівчина приїхала до Маріуполя, щоб рятувати людей у місцевому госпіталі. Коли шпиталь розбомбили, Катерина разом з іншими потрапила на завод «Азовсталь». 19 травня 2022 року «Пташка» потрапила в російський полон після того, як вийшла з військовослужбовцями з заводу.

21 вересня 2022 року Катерину звільнили з полону, а 3 грудня вона отримала орден «За мужність» III ступеня. Сьогодні вона на фронті.

Тетяна ЧОРНОВОЛ – жінка-воїн, командир розрахунком ПТРК «Стугна-П» 72 ОМБр ім. Чорних Запорозжців

Тетяна Чорновол – українська журналістка та громадська діячка, Народний депутат України VIII (2014-2019), перебуває на службі у ЗСУ на передовій у складі 72-ї окремої механізованої бригади і активно знищуючи ворожу техніку.

У 2014 року брала участь в обороні Маріуполя у складі батальйону «Азов». З 24 лютого 2022 року Чорновол воювала на передовій у складі 72 ОМБр ім. Чорних Запорозжців. За кілька днів до російського вторгнення пройшла курси операторів ПТРК. Брала участь у боях поблизу Чернігова, на Сході та у розгромі 6-го танкового полку РФ у Броварському районі на Київщині.

На початку 2023 року командувала розрахунком протитанкового ракетного комплексу «Стугна-П» у складі 1 окремої бригади спеціального призначення ім. Івана Богуна.

З серпня 2022 року має звання старший лейтенант.

**Маруся ЗВІРОБІЙ – нескорена сила,
учасниця російсько-української війни з 2014 р.**

Олена Самбул, відома як Маруся Звіробій – українська волонтер, контрактник ЗСУ, інструктор навчального центру десантно-штурмових військ...

Під час Революції Гідності Маруся брала активну участь у протестах, допомагала пораненим на Майдані. Після початку збройної агресії Росії на сході України Звіробій стала військовою волонтеркою.

У 2016 році Маруся підписала контракт із ЗСУ і стала командиром мобільної інструкторської групи десанту «Марусині ведмеді» 199-го навчального центру ДШВ.

Наступного року виконувала завдання на Світлодарській дузі. У 2018-2019 роках за контрактом служила в 132 окремому розвідувальному батальйоні десантно-штурмових військ, виконувала завдання на Маріупольському напрямку.

24 лютого 2022 року весь постійний особовий склад Марусиного полігону приєднався до різного роду військ Збройних сил України. Спершу вона долучилась до ТРО, згодом перейшла у ДШВ.

Під час бойового завдання влітку 2023 року Маруся отримала поранення у ногу на Бахмутському напрямку, після чого їй довелося пройти реабілітацію, але вона знову повернулась на фронт. Зараз на Покровському напрямку.

Юлія МИКИТЕНКО – захищаю тих, кого люблю!

У свої 28 років Юлія Микитенко пройшла професійний шлях в армії від діловодки до командирки взводу БПЛА, навчилась залізній стресостійкості. Юлія мала велике бажання бути перекладачем, була студенткою другого курсу Києво-Могилянської академії.

У 2016 разом із чоловіком вирушила на фронт у складі 25-го батальйону «Київська Русь». Згодом у 21 рік Юля однією з перших стала командиркою розвідувального взводу – вона руйнувала всі стереотипи.

Юлія пережила дві важкі втрати. В 2018 році загинув на полі бою її чоловік і батько. Але Юлія, зі своєю залізною стійкістю, продовжувала робити все, що в її силах.

24 лютого 2022 року Юлія мобілізувалася – попри те що жінок не мобілізують у першу хвилю. Вона захищала Київщину, а потім вирушила тримати оборону Донецької області в складі 54-ої механізованої бригади.

Свою службу Микитенко ніколи не називає помстою: *«Я не ненавиджу росіян. Мені до них відверто байдуже. Я лише захищаю тих, кого люблю!»*.

Євгенія ЕМЕРАЛЬД – позивний «Жанна д'Арк»

Яскравим прикладом незламності та сміливості українських жінок стала Євгенія Емеральд з позивним «Жанна д'Арк», яка служить у полку спеціального призначення НПУ «Сафарі».

Коли 24 лютого 2022 року розпочалася повномасштабна війна, жінка, не вагаючись, залишила ювелірний бізнес і вирушила захищати рідну Батьківщину. Вона вступила до Збройних сил України, а згодом розпочала службу в штурмовому полку Нацполіції «Сафарі». Там командування ухвалило рішення, що зброя Емеральд матиме 308 калібр. Євгенія стала однією з перших жінок-снайперів, які відкрито розповідали про свою службу.

Євгенія брала участь у боях на передовій, а її історія стала символом мужності та патріотизму.

НАШІ

Вікторія КОВБАСЮК – позивний «РУНА»

Випускниця факультету економіки і бізнесу, спеціальність маркетинг.

Віка – головний сержант, командир відділення зенітно-артилерійського взводу 56-ї окремої мотопіхотної бригади.

Віка має позивний «Руна» і в свої 27 років є командиркою відділення зенітно-артилерійського взводу.

Артилеристка Вікторія Ковбасюк з дитинства мріяла бути військовою. Контракт на службу в ЗСУ уклала в 2018-му, коли їй було 19 років. Починала «працювати» з ПЗРК «Ігла-1», нині основна зброя у підрозділі, яким вона командує, – 57-мм зенітні гармати С-60. Віка – молода дівчина, яка добровільно обрала для себе шлях боротьби за Україну і щодня продовжує робити цей вибір, поза межами свят, вихідних і лікарняних.

Брала участь у битвах за Піски, обороняла Гуляйполе і Часів Яр. Окрім роботи на зенітній гарматі, Руна постійно вивозить поранених до стабпункту (на жаль, доводиться вивозити і тих, хто вже не зможе пройти лікування і назавжди лишиться на щиті).

На фронті Донеччини Віка відзначила сім днів народження, знайшла і втратила так багато, що більшість із нас не змогла б помістити це в собі.

Руна - приклад української захисниці для суспільства.

Приклад командирки, бо ніколи не боїться брати на себе відповідальність. Вона не просто віддає накази, а реально стоїть поруч зі своїми людьми. Її поважають не через звання, а через те, як вона поводить, як спілкується, як тримається навіть у найважчих ситуаціях.

Приклад характеру, бо вона дуже пряма і чесна. Якщо щось не так, ти дізнаєшся про це першим. У цьому і є її сила – вона не боїться говорити правду. При цьому в ній є якийсь спокій, якого бракує багатьом.

Приклад витримки, бо вона не просто «тримається» – вона дає опору іншим. Дівчина-захисниця, що, не втрачаючи жіночності та плачучи українськість, щиро і від усього серця захищає свою рідну країну.

Віка у 2025 році увійшла в 100 найвпливовіших жінок України в номінації Захисниці. Нагороджена орденом «За мужність» 3-го ступеня.

Лілія ПАВРІАНІДС

Народилася в Бердянську. Закінчила ВСП Бердянський коледж, а потім продовжила навчання у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. У 2018 році закінчила магістратуру ТДАТУ - Магістр, Харчові технології.

Лілія – донька військовослужбовця Віталія Павріанідеса, який був учасником АТО і заснував у 2016 р. Громадську організацію «ТОВАРИСТВО ветеранів АТО БЕРДЯНСЬК».

ПАВРІАНІДС Віталій Леонідович(солдат) воював у полку «Азов», загинув і посмертно нагороджений у травні 2022 року Указом президента орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

Лілія після повномасштабного вторгнення опинилася на комбінаті «Азовсталь» у Маріуполі. Була кухарем полку «Азов», разом з іншими волонтерами готувала на «Азовсталі» їжу для військових і мирних цивільних жителів.

У травні 2022 року Лілія разом з іншими 20 військовими з «Азовсталі» добровільно здалася в полон. Їм обіцяли вихід з метою подальшого обміну. Однак, обіцянки для РФ - порожній звук.

Лілю і ще 8 жінок звинуватили у захопті влади в ДНР, а також участі в терористичній організації «АЗОВ», влаштували суди, де жінкам загрожувало від 15 років до довічного ув'язнення.

Завдяки зусиллям великої кількості людей, у тому числі і ТДАТУ, було розпочато обмін, у рамках якого 23 українських героїні повернулися додому!

Після 26 місяців полону, 13 вересня 2024 Лілю було звільнено.

У 2025 році Лілі в Києві була вручена медаль «Честь. Слава. Держава», якою нагороджують військовослужбовців, які продемонстрували мужність, героїзм, патріотизм та бойові заслуги у захисті суверенітету й територіальної цілісності України.

Пишаємося нашими випускницями –Героїнями

Післямова

ЖІНКИ НА ВІЙНІ..

Жінки... ті, що наближають перемогу щоденною боротьбою, працею, самопожертвою та турботою про наступні покоління українців.

Це обличчя жінок, які в перші дні повномасштабного вторгнення приєдналися до війська або стали волонтерами.

Які рухають науку та освіту, культуру та бізнес у найважчий період існування української держави.

Які чекають на своїх дітей, коханих з фронту або з полону.

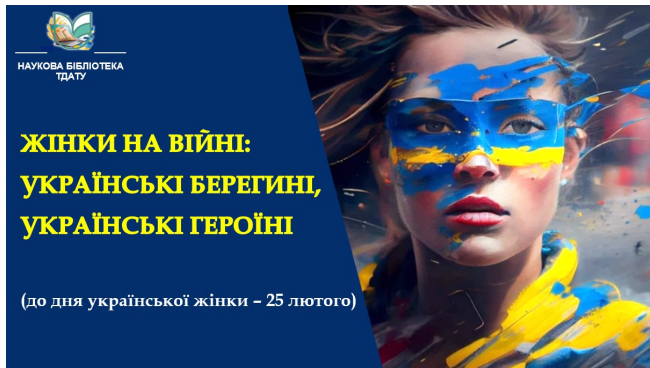
Які втратили найдорожчих.

Які, незважаючи на щоденний біль втрат, вчаться жити наново.

Українська жінка сьогодні – це про те, як, перемагаючи біль і страх, шукати сенси там, де їх інколи неможливо знайти, підніматися і йти далі.

Для того щоб жіноче обличчя війни одного дня стало жіночим обличчям перемоги.

МУЛЬТІМЕДІЙНИЙ СУПРОВІД

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ТДАТУ

**ЖІНКИ НА ВІЙНІ:
УКРАЇНСЬКІ БЕРЕГІНИ,
УКРАЇНСЬКІ ГЕРОЇНІ**

(до дня української жінки – 25 лютого)

Війна і жіноча доля

*«Жінка творить історію, хоча історія
знама'ятовує лише імена чоловіків»*
Генріх Гейне

Війна – найстрашніше слово
для людства.
Вона приносить біль, втрати
й руйнує життя.
Подвиг жінки на війні –
неоцінений і часто
залишається непоміченим.

ГЕРОЇНИ МИНУЛИХ БИТВ

Легіон Українських Січових Стрільців

Десятниця Ганна Дмитерко та хорунжі Софія Галечко й Ольга Бесараб у Відні, 1917

Перші жінки зі зброєю в руках.

Доброволіці, часто під виглядом чоловіків.

Освічені, патріотичні, жертовні.

Інші героїні Українських січових стрільців (УСС) та Української Галицької Армії (УГА)

Ганна Дмитерко

Дівчата працюють в канцелярії, стійкують біля українських приміщень та вокзалів, а коли треба – перевозять харчі чи збирають солому для ночівлі добровольців. У вільний час відвідують курси медичної допомоги.

Софія Галечко

Ольга Піввисоцька

Українська патріотка, учасниця визвольних змагань, жінка-стрілець. У листопаді 1918 вступила до УГА, служила у штабі 5-ї Самбірської бригади, мала звання хорунжої.

15 травня 1919 року в бою поблизу села Гошани після поранення командира очолила сотню.

ЖІНКИ В АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ Жінки у війську УНР

Група інтерв'юваних старшин армії УНР, праворуч сотник Михайло Обідний. Жінки часто виконували обов'язки машиністок, друкарки та секретарів при війську

Медицині, розвідниці, офіцерки.

Представниці з усіх регіонів України.

Символ соборності України.

Жінки виконували бойові завдання нарівні з чоловіками.

Загальної статистики про жінок в армії Української Народної Республіки немає.

Інші героїні УНР

Катерина Забілдо

Ольга Битинська – зв'язкова повстанського загону Якова Орла-Гальчевського

Анастасія Гудимович, зв'язкова повстанців Чернігівщини

Катерина Забілдо – наймолодша українка-сержант; у 15 років пішла до війська під виглядом юнака, служила бунчужною кінного полку Армії УНР.

Важливу роль відігравали зв'язкові – жінки без військового звання, що передавали інформацію та займалися розвідкою, ризикуючи життям.

Ольга Битинська – зв'язкова повстанського загону на Поділлі, після арешту чекістами розстріляна у 1922 р.

Анастасія Гудимович і Марія Тарасенко – розвідниці Дивізії Сірожуланшиків, діяли на Чернігівщині. У 1922 р. були схоплені більшовиками та розстріляні за допомогу Армії УНР.

ДІВЧАТА ПІД КРУТАМИ Бій під Крутами (1918)

Саме зі спогадів одного із гімназистів, Левка Лужасевича, стало відомо, що на фронті разом із чоловіками були і дівчата

Героїзм молоді.

Жінки-медиківні на фронті.

Забута радянською владою правда.

ГЕРОЇНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ І УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Жінки в ОУН і УПА

Участь українок в ОУН і УПА стала одним із феноменів національно-визвольної боротьби.

Жінки брали активну участь у русі опору.

Вони були зв'язковими, медиківними, розвідницями.

Передавали інформацію та допомагали повстанцям.

Багато з них загинули або були репресовані.

Відомі постаті

Катерина
Зарицька,

Галина
Кузьменко

Ірина Козак-
Савицька

Леся
Павєвська

Дарія
Гусяк

Катерина Зарицька – зв'язкова головнокомандувача УПА Романа Шухевича. Засуджена СРСР у 1948 р. на 25 років таборів.

Галина Кузьменко («Надя») – воячка УПА, кулеметниця. Катована чекістами, 10 років у таборач Воркути.

Ірина Козак-Савицька – зв'язкова й закордонна кур'єрка Шухевича. Член Українського Червоного Хреста, ОУН і УПА.

Леся Павєвська («Орися») – пластунка, зв'язкова підпілля. Розстріляна в Лук'янівській тюрмі у 1952 р.

Дарія Гусяк – легендарна зв'язкова Шухевича, дівчка ОУН. Засуджена на 25 років, кавалер ордена книжки Ольги III ступеня. Померла 2022 р., похована у Львові.

УКРАЇНКИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ Масова участь жінок

1939–1945 ПАМ'ЯТАЄМО ПЕРЕМАГАЄМО

Валентина Гризодубова, Поліна Осипенко
Марина Раскова

Повнад 127 тисяч українок воювали у Другій світовій війні.

Вони були снайперками, льотчицями, медиківками.

27 жінок отримали звання Героя Радянського Союзу.

Їхній подвиг визнаний у світі.

Людмила Павличенко (1916–1974 рр.)

«Я знала, що моїм завданням буде стріляти в людей. У теорії мені все було ясно, проте я розуміла, що на практиці все зовсім інакше»

Народилася у Білій Церкві на Київщині.

Найуспішніша жінка-снайпер в історії.

Добровольцею пішла на фронт у 1941 р., воювала під Одесою та Севастополем.

На її рахунок – 309 знищених ворогів.

Дослужилась до звання майора.

Після поранення у 1942 р. була евакуйована та представляла СРСР у США.

Валентина Гризодубова (1909-1993 рр.)

«Іншого шляху, крім неба, у мене в житті не було»

Українка з Харкова, льотчиця-рекордсменка.

У 1938 р. здійснила рекордний безпасажковий переліт Москва-Далекий Схід (понад 6 500 км).

Під час Другої світової війни командувала бомбардувальним полком, у якому служили тільки чоловіки.

Виконала 204 бойові вильоти (з них 132 – вночі), отримала звання полковника, була нагороджена орденами й медалями. Але мрія про генеральські погони так і залишилася мрією.

Перша жінка – Герой Радянського Союзу, встановила 5 світових авіа рекордів.

ГЕРОЇНИ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ

Віра Білик (1921-1944 рр.)

Льотчиця, Герой Радянського Союзу (посмертно).

Народилася в Якимівському районі Запорізької області в робітничій родині.

З початком війни добровільно пішла на фронт.

Служила штурманом 46-го гвардійського нічного бомбардувального полку.

У діючій армії – з травня 1942 року.

Здійснила 813 бойових нічних вильотів.

Загинула 25 серпня 1944 року в Польщі під час бойового завдання.

На момент загибелі їй було лише 23 роки.

Марія Доліна (18.12.1922 - 03.03.2010 рр.)

Народилася в смт Михайлівка Запорізької області.

Льотчиця-бомбардувальниця.

У роки німецько-радянської війни – заступниця командира ескадрильї 125-го гвардійського бомбардувального авіаполку.

Здійснила 72 бойові вильоти.

У 1945 році удостоєна звання Героя Радянського Союзу.

Євгенія Гуднєва (24.12.1920 - 09.04.1944 рр.)

Народилася в Бердянську (Запорізька область).
Навчалася на механіко-математичному факультеті Московського державного університету.
З жовтня 1941 року – в Червоній армії, на фронті з травня 1942 року.
Радянська льотчиця, штурманка 46-го гвардійського нічного бомбардувального авіаполку.
Здійснила 645 бойових нічних вильотів.
Загинула вночі 9 квітня 1944 року під час бойового завдання поблизу Керчі (Крим).
Посмертно удостоєна звання Героя Радянського Союзу (1944), нагороджена орденами Леніна, Червоного Прапора, Червоної Зірки та Вігизияної війни I ступеня.

Людмила Кравець (07.02.1923 - 23.05.2015 рр.)

Українська військова лікарка, Герой Радянського Союзу (1945).
Народилася 7 лютого 1923 р. у Кушугумі (Запорізька область).
Закінчила Запорізьку дворічну медичну школу.
Учасниця боїв Другої світової війни, врятувала сотні поранених.
Під час вуличних боїв у Берліні зазнала п'ятого поранення.
Перемогу зустріла в медсанбаті, у 1946 р. звільнена в запас за станом здоров'я.
Після війни жила й працювала в Запоріжжі.

ЖІНКИ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ Жінка на сучасній війні

Дівчата зрізають коси...

Сьогодні жінки служать у Збройних силах України.

Українки служать снайперками, аеророзвідницями, бойовими медиками та командирами.

Борються за незалежність і свободу.

Їхній внесок дуже важливий.

ЖІНКИ - ГЕРОЇ УКРАЇНИ

Інна Дерусова (05.07.1970 - 26.02.2022 рр.)

За перші два дні великої війни Інна врятувала понад 10 білців. Ризикувала своїм життям під нещадним артилерійським обстрілом ворога

Інна Дерусова народилася у Кривому Розі, за освітою – педагог, але все життя присвятила медицині. У 2013 році була медиком на Майдані, рятувала поранених під час Революції Гідності. З 2015 року добровільно служила бойовим медиком у ЗСУ в зоні АТО у складі 58-ї бригади імені Івана Витовського. У 2021 році нагороджена медаллю «Захиснику Вітчизни».

З початком повномасштабного вторгнення перебувала на фронті під Охтиркою разом із сином. Загинула 26 лютого 2022 року, виконуючи бойове завдання. Похована на Алеї Слави в Кривому Розі, її іменем названо вулицю.

12 березня 2022 року Інні Дерусовій посмертно присвоєно звання Героя України із орденом «Золота Зірка».

Ірина Цибух (01.06.1998 - 29.05.2024 рр.)

Львів'янка, журналістка, медатренерка та парамедикка батальйону «Госпітальєри». Працювала у Суспільному мовленні, реалізувала освітні та документальні проєкти для дітей Донеччини й Луганщини. З 2015 року їздила на схід України як військова парамедикка, рятувала поранених під час евакуації.

З початком повномасштабного вторгнення долучилася до медичного батальйону як старша екіпажу. Стала ініціаторкою загальнонаціональної хвилини мовчання о 9:00 («Шануй!»).

У листопаді 2023 року Ірина отримала відзнаку від Президента України орден «За заслуги» III ступеня, у березні 2024 року стала лауреаткою премії «УІІ 100. Сила жінок».

Загинула 29 травня 2024 року на Харківському напрямку. Посмертно відзначена державними та громадськими нагородами, номінована на звання Героя України.

Ольга Сімонова (12.07.1988 - 13.09.2022 рр.)

«Життя відбувається за крок до смерті»

Позивний «Сімба»

Мала фах інженера, з дитинства професійно займалася спортом і бойовими мистецтвами. Наприкінці 2013 року переїхала в Україну, працювала медиком та брала участь у Революції Гідності. У 2014-2016 роках служила парамедиккою в добровільних підрозділах і полку «Дніпро-1».

У 2016 році підписала контракт із ЗСУ, служила у 24-й ОМБр. У 2017 році отримала громадянство України, ставши першою іноземкою-контрактницею з українським паспортом. Після повернення до війська у 2021 році воювала на Луганщині та півдні України.

Загинула 13 вересня 2022 року на Херсонському напрямку, виконуючи бойове завдання. Похована в Києві на Байковому кладовищі.

ЖІНОЧА СУПЕРСИЛА ФРОНТУ

Вони стали символами незламності.
Рятували життя, боролися, допомагали.
Їх знає вся країна.

Юлія Паєвська (19.12.1968 р.)

«Моя війна почалася з Грушевського»

Позивний «Тайра»

До 2014 року Юлія понад 20 років викладала айкідо та була президенткою федерації «Мутокукай-Україна». Під час Революції гідності та подій на вулиці Грушевського вона вирішила стати бойовою медичницею. Як тренерка айкідо мала базові знання з медицини та на курсах такмеду навчилася надавати допомогу пораненим.

Війна застала її в Маріуполі, де три тижні вона надавала допомогу цивільним у 61-му мобільному шпиталі. 16 березня Юлія потрапила в полон під час евакуації дітей і жінок. До цього встигла зафіксувати злочин російських військових та передати матеріали ЗМІ.

17 червня 2022 року Юлію звільнили після трьох місяців полону. Зараз вона адвокатує права полонених, допомагає обмінювати захисників і розповідає світу про війну РФ в Україні. Від 2016 року її команда евакуювала близько 600 поранених військових і 8 000 цивільних.

Сусак-Арехта Андріана (09.12.1987 р.)

«Я не можу дозволити собі передати країну моїй дитині в стані війни»

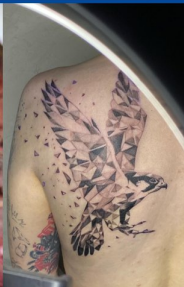
Військова-штурмовичка, лідерка й співзасновниця Жіночого ветеранського руху в Україні (рух VETERANKA), яка не тільки воює в гарячих точках, але й змінює структуру війська, лобіює інтереси країни за кордоном.

Як лідерка ЖВР вона з командою домоглася реальних, а не символічних змін: відкриття 63 бойових посад для жінок, соціального захисту, належного екіпування й медзабезпечення.

Після важкого поранення Андріана повернулася до служби, доводячи, що стійкість – це не відсутність болю, а здатність йти далі.

Катерина Поліщук (31.03.2001 р.)

*«Зійде вогонь богів, гримітимуть гармати,
Розкине зорі іскр одвічний поворотим
Безсмертним не страшні іржаві автомати
Мерзоти, що за мит сповторяться на дим»*

Позивний «Пташка»

Парамедичка та захисниця Маріуполя, відома своїм снімом на «Азовсталі». У підвалах заводу вона підтримувала побратимів українськими піснями й не втрачала бойового духу. Закінчила Тернопільський мистецький коледж, у 2021 році пройшла курси домашньої допомоги та приєдналася до батальйону «Госпітальєри».

На початку повномасштабного вторгнення рятувала поранених у Маріуполі. Після знищення шпиталю опинилася на заводі «Азовсталь». 19 травня 2022 року потрапила в російський полон разом із захисниками міста. 21 вересня 2022 року була звільнена та нагороджена орденом «За мужність» III ступеня. Сьогодні продовжує службу на фронті.

Тетяна Чорновол (04.06.1979 р.)

*«Люблю ходити в розвідку, хватися,
облаштувати позиції та побут в складних
умовах, перевіряти свою витривалість, люблю
відчуття бою. І Ступна дає це відчуття»*

Тетяна Чорновол
на картині Ганни
Криволап, 2023

Українська журналістка, громадська діячка та військовослужбовиця ЗСУ. З 2014 року брала участь в обороні Маріуполя у складі батальйону «Азов». З початку повномасштабного вторгнення воювала у складі 72-ї ОМБр ім. Чорних Запорозжців.

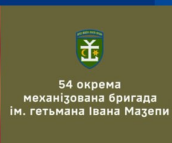
Пройшла підготовку операторки ПТРК і брала участь у боях під Черніговом, на Сході та в розгромі танкового полку РФ під Броварами.

У 2023 році командувала розрахунком ПТРК «Ступна-П» у бригаді спецпризначення ім. Івана Богуна.

Має військове звання старший лейтенант.

Юлія Микитенко (18.07.1995 р.)

«Я не ненавиджу – я захищаю тих, кого люблю!»

54 окрема
механізована бригада
ім. гетьмана Івана Мазепи

Пройшла шлях в армії від діловодки до командирки взводу БПЛА. Була студенткою Києво-Могилянської академії та мріяла стати перекладачкою.

У 2016 році разом із чоловіком пішла на фронт у складі батальйону «Київська Русь». У 21 рік стала однією з перших жінок – командиркою розвідувального взводу.

У 2018 році на війні загинули її чоловік і батько, але Юлія продовжила службу. 24 лютого 2022 року добровільно мобілізувалася та воювала на Київщині й Донеччині й складі 54-ї механізованої бригади.

Вікторія Ковбасюк (1999 р.)

Позивний «Руна»

«Я на війні до кінця»

Випускниця ТДАТУ за спеціальністю «Маркетинг».

Військовослужбовиця 56-ї окремої мотопіхотної Маріупольської бригади, головний сержант, командирка відділення зенітно-артилерійського взводу. Родом із Черкащини, контракт із ЗСУ підписала у 19 років. Починала з ПЗРК «Ігла-1», нині командує підрозділом із гарматами С-60.

Брала участь у боях за Піски, обороні Гуляйполя та Часового Яру. Окрім бойових завдань, евакуає поранених із поля бою.

У 2025 році увійшла до списку **100 найвпливовіших жінок України** в номінації «Захисниці». Нагороджена орденом «За мужність» III ступеня.

Лілія Павріанідіс (16.12.1994 р.)

Випускниця ТДАТУ за спеціальністю «Харчові технології».

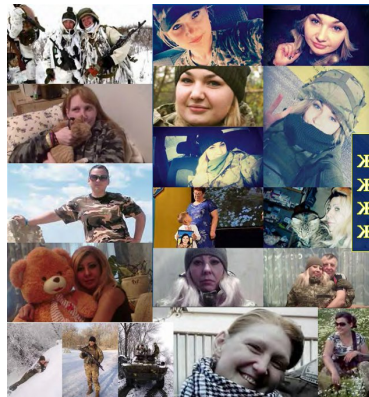
Працювала кухарем у полку «Азов». Її батько був військовослужбовцем «Азову» та загинув під час оборони «Азовсталі» навесні 2022 року.

У травні 2022 року Лілія разом з побратимами потрапила в російський полон після виходу з «Азовсталі».

Попри обіцянки обміну, РФ порушила домовленості та влаштувала показовий «трибунал».

Лілія провела в полоні 2,5 роки й була звільнена 13 вересня 2024 року.

Нагороджена медаллю «Честь. Слава. Держава» за мужність, патріотизм і вірність Україні.

**Жінка на війні – це обличчя болю.
Жінка на війні – це обличчя сили.
Жінка на війні – це обличчя надії.
Жінка на війні – це обличчя Перемоги.**

Розробник: НБ ТДАТУ
Блоцька О. М., Ломейко Н. Г.